

Asiantuntijan tiedot:  
Aziza Hossaini  
aziza.hossaini@gmail.com  
puh. 0442991165

27.3.2025

Eduskunnan hallintovaliokunta  
hav@eduskunta.fi

Asia: HE 10/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta

## **Yleisesti lakiesityksestä**

Kiitän mahdollisuudesta tulla kuulluksi tässä tärkeässä asiassa. Lakiesitys on valmistettu monilta osin hyvin ja siinä on huomioitu asioita monipuolisesti. Lausuntopyyntö tuli hyvin lyhyellä aikavaroituksella, joten keskityin vain esityksen tiettyihin oleellisiin yksityiskohtiin, joista minulla on erityisasiantuntijuutta.

## **Turvapaikkapuhuttelupöytäkirjan tarkastuksen poisto**

Lausun tästä virallisena rekisteröitynä oikeustulkkina (ROT), joka on toiminut vuodesta 2012 lähtien ainakin sadoissa turvapaikkapuhutteluissa. Lisäksi olen laatinut laajan tutkimuksen 2023 tulkkaushaasteista hallinto-oikeuden suullisissa käsittelyissä, jotka liittyvät kielteisistä turvapaikkapäätöksistä tehtyihin valituksiin (<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2023052212958>). Tätä lausuntoa varten kysyin myös muiden rekisteröityneiden oikeustulkkien näkemystä **turvapaikkapuhuttelupöytäkirjan tarkastuksen poistamisesta**. Minulle vastasi yhteensä noin 20 rekisteröityä oikeustulkkiä, jotka kaikki toimivat tulkkina myös maahanmuuttoviraston turvapaikkapuhutteluissa. Kukaan heistä ei kannata tätä esitystä tällaisenaan ja jakoi tässä lausunnossa esittämäni huolet. Kyseiset rekisteröidyt oikeustulkit ovat eri kielikunnista, osa heistä on kansuomalaisia ja osa maahanmuuttajataustaisia

## **Lausunnon pääsisältö ja kanta**

En kannata hallituksen esityksessä ehdotettua turvapaikkapuhuttelupöytäkirjan tarkastusmahdollisuuden poistamista tällaisenaan. Katson, että ehdotus heikentää turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa, lisää hallinto-oikeuksien työtaakkaa, kasvattaa kustannuksia ja mahdollistaa epäasianmukaisen vaikuttamisen turvapaikkaprosessiin.

## **Ehdotus pöytäkirjan tarkastusmenettelyn kehittämiseksi**

Ehdotan, että turvapaikkapuhuttelupöytäkirjan tarkastus säilytetään osana virallista puhutteluprosessia ja toteutetaan Maahanmuuttoviraston tiloissa viranomaisen valvonnassa. Tarkastus voitaisiin kohdentaa olennaisiin osiin sen sijaan, että koko pöytäkirja käydään läpi yksityiskohtaisesti. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää niihin kohtiin, joissa on väärinymmärryksen tai

Asiantuntijan tiedot:  
Aziza Hossaini  
aziza.hossaini@gmail.com  
puh. 0442991165

27.3.2025

merkityksellisen tulkkausvirheen riski, sekä niihin osiin, jotka liittyvät suoraan turvapaikkaperusteisiin. On tärkeää huomioda, että myös puhuttelijat ovat alttiita inhimillisille virheille pöytäkirjaa laatiessaan. Virheitä voi syntyä kirjaus-  
hetkellä esimerkiksi hakijan vastauksen muotoilussa, yksityiskohtien tarkkuudessa tai kokonaisuuden tulkinnassa. Kyse ei ole ainoastaan turvapaikanhakijan oikeusturvasta, vaan myös virkamiehen oikeusturvasta: virheellinen tai puutteellinen pöytäkirja voi johtaa päätökseen, jonka oikeellisuutta joudutaan myöhemmin kyseenalaistamaan.

Samalla ehdotan, että turvapaikkapuhuttelupöytäkirjan kirjaamiskäytäntöjä kehitetään siten, että siihen ei sisällytetä epäolennaisia prosessiin liittymättömiä huomioita. Tällaisia ovat esimerkiksi maininnat siitä, että tulkki tarkensi vastinetta, konsultoi sanakirjaa, pyysi hakijalta selvennystä, keskeytti hakijan hetkellisesti tai teki teknisiä huomioita tulkkauksen sujuvuudesta. Tällaiset merkinnät eivät tue asiasisällön arviointia, mutta voivat tarpeettomasti hämärtää käsitystä puhuttelun kulusta ja vaikuttaa siihen, miten kertomuksen uskotavuus tulkitaan.

### Perustelut

**Tulkkausvirheet ja oikeusturva:** Turvapaikkapuhuttelut ovat intensiivisiä, hakijalle hyvin jännittäviä/stressaavia ja emotionaalisesti kuormittavia tilanteita. Tutkimukseni (2023) osoitti, että 67 % tutkimukseen vastanneista juristeista ovat huomanneet tulkkausongelmia hallinto-oikeuden suullisessa käsitteilyssä kansainväliseen suojeluun liittyvissä jutuissa. Tutkimukseni mukaan tulkkausongelmia havaitsee useimmiten tulkattava tai juristi ensimmäiseksi tulkin heikosta suomen kielen taidosta. Virheet voivat johtua inhimillisistä syistä, kielen rakenteellisista eroista tai tulkkien puutteellisesta ammattitaidosta. Tutkimukseni löydösten mukaan tulkkausongelmiin on puututtu jopa KHO:n vuosikirjapäätöksellä. (KHO, 2023:10.)

Pöytäkirjan tarkastaminen heti puhuttelun päätteeksi on tärkeä väline varmistaa, että hakijan kertomus on ymmärretty ja kirjattu oikein.

### Tulkin ammattinimikkeen suojaamattomuus ja riski tulkkauksen laadussa

Nykyisellään kuka tahansa voi toimia tulkkina, sillä tulkin ammattinimike ei ole suojattu. Havaintojeni perusteella Maahanmuuttovirastossa on aiemmin toiminut huomattava määrä tulkkeja, joilla ei ole ollut riittävää koulutusta tai virallista pätevyyttä. Tämä on nostettu ongelmaksi myös Maahanmuuttoviraston omissa selvityksissä (*Maahanmuuttoviraston selvitys sisäministerille turvapaikkapäätöksentekoon ja -menettelyyn liittyen*, <https://urly.fi/2CKq>).

Vuodesta 2024 alkaen Migri on kuitenkin tehostanut tulkkausprosessejaan ja alkanut suosia rekisteröityjen oikeustulkkien käyttöä. Tämä muutos on erittäin

Asiantuntijan tiedot:  
Aziza Hossaini  
aziza.hossaini@gmail.com  
puh. 0442991165

27.3.2025

myönteinen ja tehostaa sekä parantaa selvästi prosessin laatua, mutta on vielä niin tuore, ettei sen vaikutus näy tämän lakiesityksen taustatiedoissa tai vaikutusarvioissa.

Rekisteröidyt oikeustulkit ovat Opetushallituksen virallisessa rekisterissä, koulutettuja, puolueettomia, turvallisuusselvitettyjä ja vaitiolovelvollisia. Tulkkaus heidän toimestaan täyttää oikeusturvan ja viranomaisprosessin vaatimukset.

Lakiesityksessä ei kuitenkaan ole käsitelty kysymystä siitä, kuka toimii tulkkina, jos pöytäkirjan tarkastus siirretään toteutettavaksi myöhemmin avustajan kautta Maahanmuuttoviraston ulkopuolella. Mikäli tarkastuksessa toimii kouluttamaton tai pätevydetön tulkki, on olemassa merkittävä riski, että pöytäkirjan sisältö ei avaudu oikein hakijalle tai että siinä esiintyy virheitä, joita ei tunnusteta. Mikäli käytetään pätevydetöntä tulkkia eli tulkkia, joka ei lähtökohdaisesti vastaa tulkkauksesta, vastuu virheistä väistämättä jää täysin virkamiehen harteille. Tämä vaarantaa sekä hakijan oikeusturvan että koko prosessin luotettavuuden.

**Erityistä huomiota on kiinnitettävä etätulkkauksiin, jotka ovat yleistyneet turvapaikkaprosessissa.** Tällöin osallistujat voivat olla täysin eri paikoissa: turvapaikanhakija vastaanottokeskuksessa, puhuttelija Maahanmuuttoviraston toimistolla, avustaja omalla työpaikallaan ja tulkki etäyhteyden päässä tulkkauskeskuksesta. Tällainen hajautettu tilanne lisää merkittävästi tulkkaus- ja kirjausvirheiden riskiä, koska vuorovaikutus ei ole yhtä sujuvaa kuin lähiolanteissa ja tekniset ongelmat voivat häiritä puhuttelun kulkua. Tästä syystä on erityisen tärkeää säilyttää mahdollisuus pöytäkirjan tarkastamiseen, jotta mahdolliset virheet voidaan havaita ja korjata ennen päätöksentekoa.

**Yksi usein sivuun jäävä, mutta oikeusprosessin kannalta erittäin olennainen näkökulma liittyy turvapaikkaprosessin luotettavuuteen, väärinkäytön ehkäisyyn ja turvallisuuteen.** Hallituksen esityksessä ei ole riittävästi arvioitu sitä riskiä, että puhuttelupöytäkirjan tarkastuksen siirtyminen Maahanmuuttoviraston viranomaisprosessin ulkopuolelle voi altistaa koko prosessin mahdolliselle väärinkäytölle. Mikäli pöytäkirjaa tarkastetaan ilman viranomaisvalvontaa, ja tarkastustilanteessa toimii tulkkina henkilö, jolla ei ole rekisteröityä pätevyyttä tai turvallisuusselvitystä, syntyy vaara, että turvapaikkakertomusta saatetaan muokata tarkoituksellisesti aatteen, rahan tai painostuksen vuoksi suotuisampaan suuntaan tulkanneen henkilön toimesta.

Tällainen kehitys heikentäisi koko järjestelmän luotettavuutta ja asettaisi turvapaikanhakijat eriarvoiseen asemaan. Etenkin tilanteissa, joissa hakemusta ei voida tukea ulkopuolisilla todisteilla, jo kertomuksen hienovaraisillakin muutoksilla voi olla ratkaiseva vaikutus lopputulokseen. Tämä ei ole hyväksyttävää oikeudenmukaisen menettelyn näkökulmasta. On tärkeää, että kaikki olennainen selvittäminen tapahtuu viranomaisvalvonnassa ja että puhuttelupöytäkirjan sisältö vahvistetaan heti puhuttelun päätteeksi turvallisuusselvitetyin

27.3.2025

oikeustulkin kanssa. Vain näin voidaan suojata prosessin integriteetti, hakijoiden yhdenvertaisuus sekä viranomaisten mahdollisuus tehdä päätöksiä luotettavan aineiston pohjalta.

**Esityksessä ei ole riittävästi arvioitu vaikutuksia kaikkein haavoittuvimpiin ryhmiin kuten kidutettuihin, ihmiskaupan uhreihin, raiskattuihin sekä luku- ja kirjoitustaidottomiin henkilöihin.** Trauma vaikuttaa siihen, miten ihmiset kykenevät kertomaan kokemuksistaan. Johdonmukaisuus, yksityiskohtaisuus ja omakohtaisuus voivat puuttua. Nämä ovat kuitenkin juuri ne kriteerit, joiden perusteella hakemuksia arvioidaan. Erityisesti kidutetut, seksuaalisen väkivallan uhrit sekä luku- ja kirjoitustaidottomat ovat erityisen riippuvaisia pöytäkirjan oikeellisuudesta.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää myös naisiin, jotka ovat joutuneet pakkoavioliittoon, lapsiavioliittoon tai kärsineet perheväkivallasta. On olemassa hakijoita, jotka uskaltavat kertoa näistä äärimmäisen arkaluontoisista ja traumaattisista kokemuksistaan ainoastaan Maahanmuuttoviraston puhuttelussa, koska kokevat viranomaisympäristön turvalliseksi ja luottamukselliseksi. He eivät halua tai uskalla viedä pöytäkirjaa takaisin vastaanottokeskukseen, saati käydä sitä läpi jossain muualla kuin Migrissä.

Erityisesti tilanteissa, joissa tulkki ei ole virallisesti rekisteröity eikä turvallisuusselvitetty, voi syntyä pelko siitä, että arkaluontoiset tiedot vuotavat yhteisöön. Tällainen tietovuoto voi vaarantaa hakijan yksityisyyden, turvallisuuden ja jopa hengen – myös Suomessa. Siksi on ensiarvoisen tärkeää, että puhuttelupöytäkirjan tarkastus tapahtuu viranomaisvalvonnassa, turvallisuusvarmistetun tulkin läsnä ollessa.

### **Juristien rooli ja kuormitus**

Lakiesityksessä oletetaan, että tarkastus tapahtuisi myöhemmin avustajan kanssa. Käytännössä monilla turvapaikanhakijoilla ei ole avustajaa puhuttelussa. Jos pöytäkirjaa ei tarkisteta puhuttelun yhteydessä, on odotettavissa, että yhä useampi hakija pyytää avustavan juristin mukaan jo puhutteluun. Juristien tuntihinnat ovat merkittävästi korkeammat kuin virkamiesten, ja heidän aika-aulunsa usein liian täynnä. Tämä lisää oikeusapujärjestelmän kuormitusta ja kustannuksia.

### **Valitusprosessin pitkittyminen ja kustannukset**

Hallinto-oikeudessa saatetaan joutua vertailemaan pöytäkirjoja ja puhuttelunauhoitteita yksityiskohtaisesti, mikä hidastaa valitusprosessia. Hakijat asuvat tänä aikana edelleen vastaanottokeskuksissa, joten tämä ei tuo säästöjä vastaanottopalveluihin, vaan voi jopa lisätä julkisia kustannuksia.

Asiantuntijan tiedot:  
Aziza Hossaini  
aziza.hossaini@gmail.com  
puh. 0442991165

27.3.2025

### **Kansainvälisen suojelun tarpeen ilmeneminen sur place -tilanteessa**

Kannatan esitetyjä toimia liittyen esityksen kohtaan, joka käsittelee kansainvälisen suojelun tarpeen ilmenemistä vasta Suomeen saapumisen jälkeen, niin sanotuissa *sur place* -tilanteissa. On kuitenkin äärimmäisen tärkeää, että näissä tapauksissa otetaan huolellisesti huomioon erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat hakijat, kuten naiset, jotka ovat saapumisen jälkeen ottaneet avioeron, luopuneet hunnun käytöstä tai muuten irtisanoutuneet lähtömaansa kulttuuri-ista tai uskonnollisista normeista.

Tällaiset identiteettiin ja vakaumukseen liittyvät muutokset voivat altistaa hakijat vakavalle vainolle paluumaassaan, eikä suojelun epääminen näissä tilanteissa ole perusteltua, sillä perusteella, että uhka on syntynyt hakijan oman toiminnan kautta. Jokainen hakemus on arvioitava yksilöllisesti ja tilannesensitiivisesti, tunnistuen, että henkilö saattaa vasta Suomessa löytää vapauden elää omana itsenään – ja tämä voi muodostaa aidon ja vakavan riskin paluussa lähtömaahan.

On kuitenkin hyvin olennaista, että kansainvälistä suojelua saaneita henkilöitä tiedotetaan tästä oikeusvaikutuksesta selkeästi ja ymmärrettävästi heti turvapaikan hakemisen yhteydessä ja myöhemmin myös vastaanottokeskuksen alkufossa.

### **Matkustaminen alkuperämaahan ja matkustusasiakirjojen kelpoisuusalueen rajoittaminen**

Kannatan esitystä, jonka mukaan matkustaminen kansalaisuusvaltioon tai entiseen pysyvään asuinmaahan voidaan huomioda pakolaisaseman tai toissijaisen suojeluaseman lakkauttamisharkinnassa, erityisesti silloin kun kyse on vapaaehtoisesta ja toistuvasta matkustamisesta. On kuitenkin hyvin olennaista, että kansainvälistä suojelua saaneita henkilöitä tiedotetaan tästä oikeusvaikutuksesta selkeästi ja ymmärrettävästi. Ehdotan, että tiedottaminen tapahtuu jo päätöksen tiedoksiannon yhteydessä. Käytännössä tämä voisi toteutua erillisellä maininnalla itse päätöksessä sekä ohjeistuksella päätöksen saajan omalla kielellä. Näin varmistetaan, että henkilö tietää konkreettisesti, millaiset teot voivat johtaa suojeluaseman lakkauttamiseen – esimerkiksi matkustaminen alkuperämaahan, johon hän on aiemmin vedonnut turvapaikkaperusteena.

Kunnioittavasti,

Aziza Hossaini  
Rekisteröity oikeustulkki (ROT)  
Kotouttamisen asiantuntija ja yhteiskuntaorientaation kouluttaja, kääntäjä

Asiantuntijan tiedot:  
Aziza Hossaini  
aziza.hossaini@gmail.com  
puh. 0442991165

Lausunto

6(6)

27.3.2025